

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

48. An si quis vi, & fraude impediat, ne nepos filius spurii instituatur hæres
ab avo, teneatur ad restitutionem? Idem est dicendum de illo, qui fraude,
& vi impedit, ne aliquis consequatur officium, ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76432)

RESOL. XLVII.

An parentes diuites, si propter aliquam iustam causam exponant filios hospitali, teneantur restituere expensas circa eorum nutritionem in Ex p. 3, tract. 6. & Misc. 2. Ref. 40.

§. 1. **A**ffirmatiue communiter respondet Doctores, & ita tenent Homobonus de exam Eccl. part. 2. tr. 10. c. 4. q. 14. Bellocchius in praxi mor. Theol. part. 2. q. 7. n. 2. Azor, part. 2. lib. 2. c. 5. q. 7. & alij. Ratio est, quia hospitalia instituta sunt ad nutriendos hos infantes pro egenis, & non pro diuitibus.

2. At his non obstantibus, non grauior hic apponere sententiam Rodrici Acugna in Decretum Gratiani part. 1. dist. 87. c. 9. n. 12, ubi sic asserit. An parentes expositorum, si sint diuites, teneantur in conscientia ad sumptus nutritionis hospitali restituendos.

3. Et non teneri verius videtur, cum hospitalia sint instituta pro presentibus necessitatibus, absque vlllo onere misericordum; & expositi quantumuis eorum parentes sint diuites, presentes necessitate urgente exponuntur, & ita nihil tenentur, postquam fuerint sui iuris, hospitalibus restituere. Accedit quod peregrini spoliati a latronibus, & similiter aegrotantes, quamuis in sua patria sint diuissimi, gratis curantur, & sustentantur in similibus hospitalibus sine vlllo onere restituendi, vt ex vsu constat. Et confirmatur, quia alioquin hospitalia redditus haberent, non vt liberaliter, & gratis propter Deum necessitati patientium succurreretur, sed potius vt mutuum miseris daretur, quod est inconueniens, & non presumentum de fundatoribus hospitalium. Sed forsitan dici potest, tres classes hominum esse distinguendas, in prima continentur homines pauperes in re, & in spe, in secunda pauperes tantum in re, & non in spe, vt filii familias; in tertia alij diuites in re, impediti tamen propter metum, vcl aliam iustam causam filios alere nequeunt, & hos teneri ad restitutionem hospitalibus faciendam dicendum videtur. Ita Acugna loco citato.

RESOL. XLVIII.

An si quis vi, & fraude impediatur, ne nepos filium spurij instituat hares ab ayo, teneatur ad restitutionem? Idem est dicendum de illo, qui fraude, & vi, impedit, ne aliquis consequatur officium, vel beneficium, &c.

Et supponitur nepotem filium spurij posse institui heredem ab ayo.

Et quid est dicendum, si quis impediatur, ne omnia supradicta bona aliquis assequatur non vi, fraude, vel mendacis, sed precibus, blanditiis, muneribus, &c. etiam si hoc ab aliquo efficeretur cum odio, & inuidia, an peccet mortaliter, sed non teneatur ad restitutionem?

Et in corpore huius Resol. adducuntur 77. diuersi casus pro praxi, &c. Ex part. 3. tr. 6. & Misc. 2. Refol. 33.

§. 1. **S**uppono nepotem filium spurij posse institui heredem ab ayo, si haec institutio non efficiatur intuitu filij spurij, vt illa bona ipse habeat. Ita Vasquez opusc. de rest. c. 5. §. 7. dist. 7. n. 12. Molina de iust. t. 1. tr. 2. disp. 167. concl. 9. num. 16. & ex Iuristis Iulius Clarus de rest. nu. 32.

2. Hoc supposito de hoc casu olim interrogatus affirmatiue respondi, quia qui vi, aut fraude impeditur, quem ne instituat hares, vt est in casu nostro, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem; quidquid asserant aliqui apud Emanuelum Sa ver. restit. 2. aduersus

Sup. hoc in som. 6. tr. 3. ex lata doctrina Ref. 114. cursum in fine, sed lege eam per totam.

Ludouico Lop. lib. 2. de contractibus. c. 17. col. ante nunt. verbi superest nunc. ubi bene ait huiusmodi dispositiones conditionales minime spectandas esse, sed id quod voluntas tunc intendit: quia in obligatione iustitiae id peculiare est, vt illi minime satisfiat, quando alio titulo, vt donationi, vel elemosinae, quam soluedi debiti redditur. Nec conditionalis illa tollit, quin hic & nunc sit vera donatio, & elemosina, & non debiti solutio. Ita Sanchez, & prater Lopez tenet etiam suam sententiam Salas de legibus, disp. 9. sect. 2. n. 35. & Bonacina de leg. disp. 1. qu. 1. punct. 10. n. 13, quia obligationes iustitiae neque contrahuntur, neque tolluntur, nisi dependentur a voluntate contrahentium, quae tamen in his casibus ratione obliuionis, & incogitantiae ponitur non fuisse.

2. Sed negatiuam sententiam tanquam probabilem non desinam hic admittere per ea, quae nouissime adducit Nicolaus Baldellus, vir quidem doctus in Theol. moral. tom. 1. lib. 5. disp. 25. n. 18. ubi sic ait. Nec negari potest quin etiam in materia iustitiae possit sufficere ad illius obligationes tollendas intentio generalis, & implicita; quae de facto habetur ab vnoquoque satisfaciendi omnibus suis obligationibus, quibus absolute potest satisfacere per vnamquamque suam actionem. Neque obliuio & incogitantia huius, vel illius obligationis specialis potest tollere, aut impedire voluntatem generalem, & implicitam faciendi omnibus, quae habentur, sed solum tollit, aut impedit voluntatem specialem, & explicitam satisfaciendi huic, aut illi obligationi in specie, vt ex se patet, & ideo etiam in casibus positis obligationes iustitiae dicenda sunt verè tolli dependentur a voluntate eorum, qui per illas sunt obligati. Nam hoc modo licet ex pluribus, ff. de solur. expresse dicitur, quod qui ex pluribus causis vni alicui debet pecuniam, neque exprimit, aut demonstrat, dum illam soluit ex qua causa soluat, & cui obligationi intendit satisfacere, censendus est pro illa solvere, quae apud ipsum est potior, vt, v. g. si aliqua ex causa tenetur soluere sub pena infamiae, vel sub aliqua alia, vel sub iure hypothecae, aut pignoris, & similibus. Et ratio subditur, quia verisimile est diligentem debitorem si esset aduonitus, ita fuisse gesturum suum negotium. Ex quo textu clare habetur, quod voluntas implicita & generalis, quam vnusquisque habet satisfaciendi prout potest per vnumquemque actum suis obligationibus, potest habere locum etiam in obligationibus, & in materia iustitiae, idque non solum est verum, quando in actu soluendi nulla causa nullusque titulus exprimitur, aut determinatur, ex quo fiat solutio, sed etiam quando exprimitur, & determinatur vnus aliquis minus principalis ex aliorum obliuione, & incogitantia: nam haec obliuio, & incogitantia facit solutionem pro illo alio titulo simpliciter inuoluntariam, eamque resolutam in hanc conditionalem: Trado, vel soluo ex hoc titulo, nisi teneor ex aliquo alio potiore, & maioris momenti, vt diximus paulo ante. Et haec omnia docet Baldellus loco citato. Dicendum est igitur, quod intentio implendi quamcumque obligationem, semper videtur haberi saltem generaliter, & semper potest praesumi ab vnoquoque, quando non constat de intentione contraria, quia vnusquisque in suis actionibus generaliter semper intendit satisfacere obligationibus, quas habet; vnde licet prima opinio sit probabilior, posteriorem, vt dixi, puto probabilem esse. Et ideo ex his à fortiori sequitur, quod si quis ex deuotione inuiseret hanc, vel illam Ecclesiam, & non recordaretur, quod ad id teneretur ex voto, vel ex poenitentia à Confessario iniuncta, quando postea aduerteret debitum, & recordaretur voti, aut poenitentiae, non tenetur iterum illas Ecclesias inuisere, sed potest existimare vtrique satisfecisse,

Sup. hoc in som. 6. tr. 3. Ref. 116.

Sup. hoc in som. 6. tr. 3. ex Ref. 49. de doct. in 4. No. standum, de altitius §. circa not.

fus quos, & recte insurgit nouissimè doctus Tannerus in p. 2. *D. Thom. disp. 4. quest. 6. dub. 2. num. 65.* cum Bonacina de *contract. disp. 1. quest. 2. punct. 12. num. 5.* & Syluius *ubi infra. concl. 5.* Layman in *Theolog. mor. lib. 3. sect. 5. tract. 2. cap. 7. n. 3.* Sanchez in *summa tom. 1. lib. 2. cap. 22. num. 11.* Turriano *ubi infra.* Et ratio est; nam violatur ius ipsius, quod habet ad illud bonum; quod ius non est quidem absolutum, sed conditionatum, quia in libera voluntate collatoris positum; si enim velit, res tibi debetur, si nolit, non debetur. Vnde si quis voluntatem eius qui proposuit, vel deliberat tibi dare per vim, aut fraudem directè impediatur, aliòve infectat, veram tibi iniuriam facit: nam ius tuum in libertate collatoris constitutum violat. Ergo, &c. Et ideo hanc sententiam sustinent etiam Nauarrus in *man. c. 17. n. 76.* & ibi Victorellus in *notis n. 67.* Lessius *lib. 2. c. 12. dub. 18. n. 123.* Vasquez in *part. 2. D. Thom. tom. 2. disp. 175. c. 2. n. 13.* Azorius *part. 3. lib. 4. c. 9. qu. 1.* & alij penes ipsos. Idem dicendum est de illo, qui fraude & vi impedit, ne aliquis consequatur officium, vel beneficium, &c.

3. Notandum est tamen, quòd hæc restitutio non est integrè faciendâ, sed quanti iudicio prudentis spes illa potest aestimari. Ita Doctores citati.

4. Verum non grauabor hic adnotare, quòd si impediatur, ne omnia supradicta bona aliquis assequatur, non vi, fraude, mendacis, &c. sed precibus, blanditiis, muneribus, &c. etiam hoc ab aliquo efficeretur cum odio, & inuidia, peccaret quidem, sed ad restitutionem non tenetur; quia omnes supradicti, qui impediuntur ab assequendis istis bonis, ius ad illa non habent, nisi, vt dictum est, in libera voluntate collatoris; ergo si relinquant collatorem in sua libertate, nec aliquid facias quod illi libertati repugnet, non censeris hoc ius violare. Igitur cum preces, munera, blanditiæ non repugnent libertati, nullo modo inferas alicui iniuriam. Et ita aduersus Caietanum in *2.2. quest. 62. art. 2.* Couarruias in *reg. peccatum, part. 2. §. 7. n. 8.* Paludanum in *4. dist. 15. qu. 2. art. 2. concl. 4.* Scotum *eadem dist. & qu. ad arg. vlt.* Richardum *ibidem circa 3. principalem qu. 4. art. 6.* docent communiter Doctores, vt Lessius, Azorius, *ubi supra*, quibus adde Villalobos in *summa tom. 1. tract. 11. diff. 43. n. 10.* Nauarra de *restit. lib. 3. cap. 5. n. 11.* Turrianum in *2.2. tom. 2. disp. 26. dub. 1. n. 7.* Rebellium *part. 1. lib. 3. qu. 1. concl. vlt. n. 5.* & Syluium in *2.2. quest. 62. art. 2. queritur 25. conclus. 2.* Nec obstat intentio nocendi, odium, & inuidia; nam si non sequatur opus contrarium iustitiæ, hæc omnia inducunt onus restituendi; vnde quod ad restitutionem attinet, videndum est, quo iure fiat quicquam, non autem quo animo; animus enim nocendi est contra charitatem, sed non violat iustitiam, nisi accedat opus iustitiæ repugnans.

5. Hinc ex dictis inferitur primò, aliquem non teneri ad restitutionem, si sine vi, & fraude impediatur, v. g. ne Paulus institueret hæresem, vel legatarium Petrum, quem gratis instituire volebat, etiam si ex odio, & malo animo fecerit, & orauerit vt se ipsum, vel alium amicum loco Petri, Paulus institueret.

6. Secundò, non tenetur ad restitutionem, qui sine vi, & fraude curauit aliquod testamentum iam factum mutari, & alium heredem institui, vel aliquid sibi, vel amicis relinqui.

7. Tertio, si absque vi, & fraude procuras, vt beneficium daretur indigno, non teneris quidem restituere aliis competitoribus dignis, quia nihil contra ius illorum fecisti, sed teneris Ecclesiæ vel Reipublicæ, cuius iura violasti, procurando ei ministrum inceptum, & in tali casu seruandus est ordo, vt primo loco teneatur is qui officium administrauit, & stipendia accepit. Secundo loco tenetur collator, & tertio suator.

8. Quarto, si absque vi, & fraude impediatur beneficium, vt daretur minus digno officium, vel beneficium, peccasti quidem, non tamen teneris ad restitutionem non digniori, quia contra ius eius nihil actum est, nec etiam Ecclesiæ, vel Reipublicæ, quia nullum damnum per iniuriam illis illatum est; nam in potestate collatoris erat eligere dignum, relicto digniori, quantum in eo non sit fidelis dispensator.

9. Quintò, qui impediuit per vim, & fraudem, ne aliter alter consequeretur beneficium, vel officium, quo dignus erat, tenetur ad restitutionem, quanti iudicio prudentis ea spes valebat; nisi tamen dignus nullam spem haberet ad dictum beneficium consequendum.

10. Sextò, qui per vim, & fraudem impediuit dignum a consequutione alicuius beneficii, vel officij, vt daretur indigno, tenetur ad restitutionem, non solum digno, qui fuit iniuste impeditus, sed etiam Ecclesiæ, & Reipublicæ, quæ damnum patitur, non habens idoneum ministrum.

11. Septimò, qui vi, & fraude impediuit multos competitores ad aliquod beneficium, vel officium assequendum, tenetur singulis restituere, quanti, vt dictum est, iudicio prudentis spes eorum valebat.

12. Octauò, qui per vim, & fraudem impediuit, ne piscator, aut venator, piscaretur, & venaretur, tenetur ad restitutionem arbitrio prudentis viri.

13. Nonò, qui per mendacium impediuit Petrum, ne faceret elemosinam Paulo pauperi, dicendo illum non esse pauperem, tenetur ad restitutionem.

14. Decimò, si vi, & fraude procurantem aliquod officium retrahis & auocas, teneris ad restitutionem. Item detrahendum est de eo, qui verbis, & precibus, etiam absque vi, & fraude, addit Bonacina, retrahit procuratorem alicuius, vt desistat ab aliquo incepto opere, vnde sequitur alteri damnum.

15. Vndecimò, si aliquis dignus spem habebat ad obtinendum aliquod officium, vel beneficium; & tamen fraude, & vi illum impediuit, vt conferretur digniori, multi putant te teneri ad restitutionem, quanti illa spes illi valebat, sed verius est te non teneri. Secus dicendum est, si procurasti, vt æquè digno conferretur, tunc enim teneris illi, quem iniuste impediuit: nam respectu alterius æquè digni, ius habebat, vt collatori sua libertas relinqueretur.

16. Duodecimò, is, qui secretum alterius cognouit per iniuriam, si eo vtatur in suum commodum cum incommodo alterius, aliquando non tenetur ad restitutionem, v. g. Petrus scribit Romam ad Paulum vacare beneficium in mense Pontificis; literæ veniunt in manus Ioannis, qui illas aperit, & postea clauis reddit Paulo, sed illum praueniens impetrat beneficium; in tali casu si Ioannes literas tempore tradidit, probabilius est non teneri ad restitutionem; quia etiam commisit iniuriam aduersus Paulum in legendis, & aperendis literis, non tamen in comparando beneficio, cum Paulus non haberet maius ius, quam alter. Et hæc exempla colligere voluit supradictis DD. in gratiam Confessariorum, vt ex illis promptè, & facillimè multa in facto occurrenti solui possint.

17. Sed claudam hæc resolutionem cum dubitatione, quam ponit Syluius in *2.2. quest. 62. art. 2. queritur 25. concl. 5.* vbi sic ait. Petes, quid de illis dicendum, qui etsi non per vim, & fraudem, per preces tamen, aut aliter illicite impediunt quempiam idoneum a consequutione boni, quod principaliter institutum est in singulorum utilitatem; cuiusmodi sunt ararium publicum, montes pietatis, pie foundations, &c. Respondeo eos teneri ad restitutionem, quia ad tale bonum singuli habent ius quoddam particulare, à quo instituti impediuntur. Vnde non est eadem ratio iheronim bonorum, quæ beneficiorum, vel officiorum publicorum; cum hæc principaliter in bonum commune ordinata

Sup. hoc in fia in §. Quinto huius Ref.

Sup. hoc in tribus Ref. seq. & hic infra in §. Quarto, huius Ref.

Sup. hoc in Ref. seq. & in Ref. post seq. §. 2.

Sup. hoc in fia Ref. not. seq.

Sup. hoc in fia Ref. 50.

COOPER
IN WOLFF
TO VI VII
EL III

ordinentur, non autem id bonum particulare singulorum. Vnde Nauarrus Sorum sequutus in *man. cap. 17. n. 72.* inquit. Non sunt beneficia, & munera publica communitatis, ita debita iis, inter quos sunt diuidentur, sicut centum aurei communitatis diuidentur singulis eius membris, sunt debiti eis, eo quod beneficia & officia publica sunt instituta, principaliter propter seruitium Ecclesiarum, vel Reipublicae, & non propter eos qui seruituri sunt. Et collatores eorum non distribuunt tanquam debita eis, quibus distribuuntur, sed tanquam debita seruitia Ecclesiarum; ita quod per bonam, vel malam electionem eorum, non fit principaliter commodum, vel damnum iis, qui eliguntur, sed Ecclesiis, vel illi Reipublicae, ad quam regendam perficiuntur. Sed quando, v. g. centum aurei communis erarij sunt distribuendi particularibus membris illius communitatis, vnusquisque eorum habet aliquod ius, ob quod illis debetur sua pars, quia illi sunt destinati principaliter in usum, & vtilitatem eorum, non vero in commodum Reipublicae. Hæc omnia Syluius. Verum quia ex principiis in ista resolutione positus, resoluuntur duo casus in praxi sæpius occurrentes, de illis speciatim differere existimaui, ideo quaritur:

RESOL. XLIX.

De impediēte, ne aliquis obineat beneficium, an teneatur ad restitutionem? Ex p. 11. tract. 4. & Misc. 4. Ref. 36.

S. Collator iam destinauerat conferre beneficium Sempronio, Titius malo animo & odio in ipsum collatorem ne hoc faceret, impediuit; postea penitentia ductus, quererebat à Theologo an teneatur ad restitutionem: Quidam ex ipsis affirmatiue respondit, nixus, vt ipse asserbat auctoritate Patris Thomæ Hurtadi *var. tom. 2. tract. 2. c. 1. §. 10. num. 730.* quia habet expressè in l. 2. §. 9. Idem latro D. de aqua pluuia arcenda, vbi dicitur, non tenevi ad restitutionem, si aqua ductum, qui venit per tuum fundum ad vicini possessionem, dummodo (ait Paulus Iurisconsultus) hoc non faciat animo, vt tibi nocent. Idem expressè determinat Iurisconsultus Vulpianus l. 1. §. 12. denique D. eodem, quæ leges cum rationis naturalis ductu sunt factæ; non solum habent vim in foro externo, sed in interno; sunt enim expressiuæ obligationis naturalis, & ego non solum habeo actionem ne me ex odio, & vindicta impediatur à consecutione beneficij aut legati, quia nec charitas, aut iustitia legalis permittunt tuum malitiosum impedimentum, sed etiam ex iustitia commutativa.

2. Et ratio est, quia quilibet habet ius strictum, ne alius illi iniuriam faciat, atque ex odio, & vindicta impedit ne aliquis consequatur beneficium aut legatum; vno modo iuste, & sic non peccat; alio modo iniuste, putat si intendat eius nocumentum, cum impedit propter odium aut vindictam, aut aliquid huiusmodi, & tunc peccat mortaliter, & teneatur restituere pro ratione damni.

3. Sed ego de hoc casu interrogatus negatiue respondi, & præter Doctores à me adductos; hanc sententiam tenet Zapata de iustitia distributiva p. 3. c. 4. n. 9. cum seq. cap. vlt. n. 23. cum seq. & Gerunda de Episc. tom. 2. lib. 6. disp. 130. 3. num. 2. cum seq. Probatur hæc opinio, tum quia odium, siue nocendi animus ex se non sunt contra iustitiam, sed contra charitatem; quapropter si quod externè fit, iuste alioquin fiat, vt iniures, v. g. occidens quempiam in bello iusto, non facit contra iustitiam, neque obnoxius erit restitutioni, etiamsi ex odio, & contra charitatem id præstaret, & iudex ream iuste condemnans, vel mutans testamen-

tum testator, licet ex odio, neque contra iustitiam facient, neque ad restitutionem obligabuntur: tum quia motiua ratio actus interni etiam iniustitia non facit ad obligationem inducendam restituendi, ni ex eo actu inæqualitas aliqua derivata esset: quamobrem tamen si posset qui ex pravo iniustitia motio, operari, quando formaliter ex iniustitia quidem operaretur: nihilominus tamen, ni ex formalissima illa iniustitia sequeretur aliquod inæquale, iniustum, vel iniustum, sicut non censeretur verè & completè facere contra iustitiam; ita ad restitutionem non obligaretur. Denum quia inæqualitas, iniustum, vel iniuria, damniq; alteri filatio, atque ex hoc, vel illo motio fieri potest, hoc igitur accidentarium respectu illius erit.

Hinc si absque odio, quod fit, alteri erit nocium eodem etiam pacto odio addito erit.

4. Itaque ad summum, vt ad rem nostram propius accedamus, odium, ex quo impedimentum alicui ad aliquod bonum sternitur, vel rationem potuit habere signi ostendentis illud, quod factum est esse contra ius fasque iustitia non seruata; Idque plerumque licet non semper verum existimem, cum infallibile signum non sit: vel causa erit, ratioque impulsiva, seu inductiua iniustitia, iniuria, vel inæqualitatis; malum enim quod inimico volumus efficaciter ni vires defint, facili negotio inferimus, quod subindicatur. Alio præterea modo declarari potest, si intendas nocumentum illius, quem impedis propter odium, vel vindictam, aut aliquod eiusmodi; nam particula, propter, causam latem finalem, seu rationis formalis importat, vt habet ipsemet D. Thomas 1. p. 9. art. 5. quando nimirum refertur ad voluntatem, quæ propter finem operatur, vt in casu nostro, & probè notauit Vasquez 1. 2. disp. 4. c. 4. §. quod verò.

5. Restat modo respondere ad argumenta Patris Hurtadi, & auctoritatem sancti Magistri respondeo cum Nauarro, D. Thomam ibi loqui de eo, qui non quomodocumque animo nocendi, sed simul iniuste impedit quempiam ab aliquo bono, siue quia ad id alter habet ius ex firma dantis voluntate, quam sufficere ostendit Cardinalis Toletus l. 5. summa cap. 19. ex M. Soto l. 4. de iustitia q. 6. art. 3. siue quia per vim, fraudem aut dolum, quis alterum impedit, quod est iniuste impedire: sic D. Thomam interpretatur M. Soto, quem sequitur M. Valentia. Vel illum cum M. Rebello expulsum, D. Thomam non existimasse, animum nocendi secundum se obligare ad restitutionem; sed asserere voluisse, vt plurimum esse causam, qua quis monetur ad aliquod impedimentum à bono consequendo, vel ipsi ex iustitia debito, vel per modos iniustos.

6. Ad legem verò 2. ff. de aqua pluuia arcenda, Primò respondeo, in ea non tractari de obligatione restituendi, sed de actione, quæ datur contra alterum, quasi ex iniuria, & dolo; quæ actio non datur quando deficit animus nocendi; sed quantum ad obligationem restituendi, quamuis ille qui bono animo fecit, non teneatur restituere, non sequitur à contrario sensu, vt ille, qui malo animo facit, teneatur ad restitutionem.

7. Nam argumentum à contrario sensu valet in iure, quando in iure contrarium non disponitur iuxta glossam capitis significasti, de foro competenti, per l. autem Proculus. & l. fluminum §. vltimo ff. de damno infecto absolute habetur, cum qui in suo aperit puteum; etiamsi venas vicini inferioris præscindat, non teneatur, ac merito, quia aqua transiens iure naturali tua est saltem quoad tibi opus fuerit, & animus in mente retentus nihil operatur: & quando factum de se non est iniustum ex intentione mentis, non inducitur restitutionis obligatio.

8. Secundò ad eandem legem respondeo, illam non loqui